

CHARACTERISTIC OF THE ACADEMIC MOBILITY OF HIGHER EDUCATION STUDENTS (on the example of medical institutes)

Kenjaeva Khurshida Pulatovna¹

¹ Senior Lecturer, Bukhara State Medical Institute

<https://doi.org/10.5281/zenodo.4717582>

ARTICLE INFO

Received: 17th April 2021

Accepted: 21nd April 2021

Online: 23rd April 2021

KEY WORDS

Academic mobility, features of mobility, components of mobility, academic mobility of students.

ABSTRACT

The article examines the importance of academic mobility in the integration of foreign universities into the global educational space. The main goal of academic mobility of students of medical universities and the system of measures developed in this regard are analyzed. And also, the main structures of academic mobility are revealed. Special attention is paid to the importance of preparing students of a medical institute for academic mobility.

ОЛИЙ ТАЪЛИМ МУАССАСАЛАРИ ТАЛАБАЛАРИНИНГ АКАДЕМИК МОБИЛЛИГИ ХУСУСИЯТЛАРИ (тиббиёт институтлари мисолида)

Хуршида Пулатовна Кенжаева¹

¹Бухоро давлат тиббиёт институти катта ўқитувчиси

MAQOLA TARIXI

Qabul qilindi: 17-aprel 2021

Ma'qullandi: 21-aprel 2021

Chop etildi: 23-aprel 2021

KALIT SO'ZLAR

Академ мобиллик, мобиллик хусусиятлари, таркибий талабалар мобиллиги, мобиллик қисмлари, академ мобиллиги.

ANNOTATSIYA

Мақолада академик мобилликни жаҳон университетларининг глобал таълим маконига қўшилишидаги аҳамияти тадқиқ қилинган. Тиббиёт институтлари талабалари академик мобиллигининг асосий мақсади ҳамда бу борада ишлаб чиқилган чора-тадбирлар тизими таҳлил қилинган. Шунингдек, академик мобилликнинг асосий таркибий қисмлари очиб берилган. Тиббиёт институти талабалари ўртасида академик мобилликка тайёргарликни шакллантиришининг аҳамияти кўрсатиб берилган.

Замонавий глобал муаммоларни тушунишга ёрдам берадиган ва бошқа маданият вакилларига нисбатан бағрикенглик билан муносабатда бўлиш зарурлигини асослайдиган анъанавий бирдамлик ва шериклик тамойиллари Ўзбекистон таълими учун жуда муҳим ҳисобланади. Жумладан, Ўзбекистон Республикаси Президентининг “Олий таълим тизимини янада ривожлантириш

чора-тадбирлари тўғрисида”ги ПҚ-2909-сонли Қарори [1], “Олий таълим муассасаларида таълим сифатини ошириш ва уларнинг мамлакатда амалга оширилаётган кенг қамровли ислохотларда фаол иштирокини таъминлаш бўйича кўшимча чора-тадбирлар тўғрисида”ги 5 июнь 2018 йил ПҚ-3775-сонли Қарори [2], “Ўзбекистон Республикаси олий таълим тизимини 2030 йилгача ривожлантириш

концепциясини тасдиқлаш тўғрисида”ги ПФ-5847-сон Фармони [3]да айнан академик алмашинув дастурини амалга оширишга жуда катта эътибор қаратилган.

Глобаллашув ва интеграциянинг фаол жараёнлари билан ажралиб турадиган замонавий жамият ривожланишининг ўзига хос хусусиятлари юқори касбий таълим тизимига таъсир қилади. Ягона Европа таълим маконининг шаклланиб бориши Европа Ҳамжамияти дастурларига мувофиқ, талабаларнинг эркин ҳаракатланишини назарда тутди. Айнан академик мобиллик жаҳон университетларини глобал таълим маконига қўшилиш жараёнини амалга оширишнинг муҳим йўналишлари ва усулларидан бири ҳисобланади.

Тиббиёт институтлари талабалари академик мобиллигининг асосий мақсади:

- келажакдаги шифокорга тан олинган илмий ва таълим марказларида танланган касбий тайёргарлик йўналиши бўйича сифатли таълим олиш имкониятини бериш;
- бўлғуси шифокорга жаҳоннинг етакчи илмий марказларига кириш имкониятини бериш;
- талабаларнинг жаҳон маданиятининг барча соҳаларида билимларини кенгайтириш, фуқаролар тафаккурининг янги турини ривожлантиришга қаратилгандир.

Болония шартномасининг меъёрий ҳужжатларида академик мобиллик Европа олий таълимининг касбий ва маданий ички ҳолатини кучайтириши таъкидланган. Прага коммюникеси¹ (2001) талабаларнинг академик мобиллиги уларга Европа олий таълим соҳаси бойликлари, шу жумладан

демократик қадриятлардан фойдаланишга имкон бериши [4]ни таъкидлайди.

Тиббиёт институти талабаси учун ўз фаолиятининг мақсадлари билан боғлиқ ҳолда, шунингдек, умуминсоний ва касбий қадриятларга нисбатан эркин, тўсиқсиз ва ижодий ўз тақдирини белгилаш имкониятини беришдир. Замонавий жамият доимий ўзгарувчан шароитларда (ижтимоий, касбий, иқтисодий) тиббий фаолиятни амалга оширишга тайёр тиббий мутахассисларга муҳтож.

Бундай мутахассислар янги дунё яратилишига, одамлар ўртасидаги ўзаро тушунишга ва гуманистик қадриятларни такомиллаштиришга ҳисса қўшиб, жамиятнинг барқарор ривожланишини таъминлай оладилар. Ягона геосиёсий маконга жалб қилиш нафақат тиббий таълим учун, балки тиббиёт соҳасида бўлажак мутахассиснинг шахсияти учун ҳам янги имкониятларни очиб беради, чунки академик мобилликни амалга ошириш доирасида талаба ижтимоий, таълим, тадқиқот ва касбий муаммоларни ҳал қилиш заруратига дуч келади.

Бу келажакдаги шифокорда одамларнинг соғлиғи ва ҳаётини сақлаб қолиш бўйича касбий фаолиятни муваффақиятли амалга ошириш учун зарур бўлган фазилатларни шакллантиришга ёрдам беради:

- ташқи дунё билан ўзаро муносабат ўрнатиш;
- баҳолаш, танлаш ва лойиҳалаш қобилияти;
- ўз-ўзини англаш қобилияти ва маданиятлараро алоқа;
- ташқи муҳитдаги ўзгаришларга мослашувчанлик ва етарли даражада жавоб бериш;
- кўп маданиятли аспектда акс эттириш қобилиятлари [5].

¹ Коммюнике – Европанинг олий таълимга масъул вазирлари учрашуви

Натижада, келажакдаги шифокорларнинг билимлар ва касб-хунарга бўлган қадрият муносабатлари, маданиятлар диалогидagi билим, кўникма ва кўникмалар, қадриятлар йўналишларининг интеграллиги орқали ривожланиш динамикаси содир бўлади, бошқа томондан, уларнинг жаҳон таълим, илмий, маданий ва профессионал маконидаги ўрни ва аҳамиятини англаш.

Тиббиёт институти талабаларининг академик мобиллиги бўйича ишлаб чиқилган чора-тадбирлар тизими тўлиқ характерга эга бўлади:

- фаолият мақсади, унинг мотивлари, ҳаракатлари, операциялари, тартибга солиш ва созлаш усуллари, унинг якуний натижасини бошқариш ва таҳлил қилиш;
- Касбий йўналтирилган таълимнинг бутун жараёни талабанинг шахсияти, унинг мотивлари, мақсадлари, қадрият йўналишлари, қизиқишлари, истиқболлари, ҳаётий режалари ва лойиҳалари орқали ўтади [6].

Шуни таъкидлаш керакки, академик мобиллик дастури талабаларга ўзларининг таълим йўналишларини танлашга имкон беради. Талабанинг ўзига хос таълим траекторияси шахсни ривожлантириш мақсадларига эришишга қаратилган бўлиб, уларга эришиш учун фаолиятни йўналтириш шакллари, воситалари ва усулларини ҳисобга олади.

Бинобарин, академик мобиллик инсоннинг атрофдаги оламга, одамларга, келажакдаги касбий фаолиятга, тиббиёт соҳасида бўлажак мутахассис сифатида ўзига бўлган қиймат муносабатини акс эттиради. Бу академик мобиллик таркибида қуйидаги қиймат жиҳатлар тўпламини ажратиб кўрсатишимизга имкон беради:

- тиббиёт соҳасида бўлажак мутахассисларни касбий тайёрлашнинг

назарий ва амалий имкониятларини кенгайтириш;

- тиббиёт соҳасидаги янгиликларни қабул қилишга тайёрлиги;
- халқаро билимларни бойитиш, халқаро стандартларга жавоб берадиган малака ва кўникмаларни такомиллаштириш;
- бўлажак шифокорларнинг билим ва касбий фаолиятга бўлган муносабати динамикаси;
- жамиятнинг маданий қадриятларини интериоризация қилиш;
- таълим йўналиши траекториясини эркин танлаш (талабанинг ўз таълим йўналиши унинг шахсий ривожланиш мақсадларига эришишга қаратилган);
- тиббиёт олий ўқув юрти талабасининг шахсий компонентини ҳаётга татбиқ этиш;
- бўлғуси шифокор шахсини тизим-қиймат жиҳатидан ривожлантириш;
- бўлажак шифокор томонидан мавзу позициясини қабул қилиши;
- профессионал йўналтирилган (чет тили) мулоқот имкониятларини ошириш;
- маданиятлар суҳбати доирасида бўлажак шифокор шахсининг чет тили ўқув ва илмий маконига кириши [7].

Юқорида санаб ўтилганларнинг барчасини ҳисобга олган ҳолда, биз академик мобилликнинг асосий таркибий қисмларига қуйидагиларни киритишимиз мумкин:

- қизиқиш - келажакдаги шифокорнинг шахсиятининг ўз фаолиятининг мақсадларини тушунишга йўналишини таъминлайдиган билим эҳтиёжининг намоён бўлиш шакли сифатида, бу янги фактлар билан танишишга ва чет тили ҳақиқатини янада тўлиқ акс эттиришга ёрдам беради;
- фаолият - талабанинг чет тили дунёсига фаол муносабатини амалга оширишда шахсий потенциалнинг манбаи ва ҳаракатлантирувчи кучи сифатида;

- мустақиллик - фаолият учун мақсадларни белгилаш ва уларга ўз-ўзидан эришиш қобилиятида ифодаланган шахсий сифат сифатида;
- мослашувчанлик - тиббиёт институти талабасининг чет тили муҳитининг ўзгарувчан шароитларига мослашиш қобилияти сифатида;
- фаолиятга тайёрлик - маълум бир дақиқада фаолиятни амалга оширишга йўналтирилган шахс кучларининг концентратсияси сифатида;
- алоқа - бир томондан шахсан муҳим сифат сифатида, бошқа томондан эса, шахслараро муносабатларни шакллантириш учун бошқа одамлар билан ўзаро алоқада бўлиш қобилияти;
- ижодкорлик - тиббиёт институти талабаси шахсиятининг фаолият мақсадида эришиш учун янги ғояларни лойиҳалаш қобилияти сифатида;
- акс эттириш - келажакдаги шифокорнинг ўз фаолиятини ўзини ўзи таҳлил қилиш қобилияти сифатида [8].

Академик мобилликни амалга ошириш учун қиймат матрицаси бу механизмлар таъсирининг изчиллиги: излаш - баҳолаш - танлаш - проекция, шахснинг таълим, илмий ва касбий кадриятларга кўтарилишини таъминлайди. Ушбу механизм қуйидагича ишлайди:

- кидирув - касалликнинг олдини олиш, диагностикаси ва даволаш бўйича предметли билимлардан фундаментал биомедикал ва клиник билимларга ўтишни таъминлайдиган, шахс томонидан профессионал аҳамиятга эга бўлган маълумотларни олиш жараёни;
- баҳолаш - профессионал йўналтирилган маълумотларнинг долзарблигини субъектив тажрибаси; фаолиятни амалга ошириш учун унинг аҳамиятини аниқлаш;

- танлов - талабанинг ўз ҳаётининг ташқи ва ички режаси, ўз-ўзини бошқариш билан боғлиқлиги;

- проекция - олинган профессионал йўналтирилган маълумотдан фойдаланганда ўз хусусиятларини ва ҳолатларини ташқи нарсаларга ўтказиш жараёни ва натижаси, назария ва амалиёт ўртасидаги боғлиқлик бўлиб, ушбу механизм субъектнинг объектга ва бошқа субъектларга бўлган қиймат муносабатини англатади, бу эса, шахсга кадриятлар дунёсида саёҳат қилиш имкониятини беради. Бунинг учун энг аҳамиятлиси, у келажакни белгиланган кадриятларга мувофиқ равишда лойиҳалаштиради [9].

Ўқув, илмий ва касбий макон доирасидаги академик мобилликнинг ўзига хослиги мутахассисликнинг чет тилини фаол эгаллаши, тиббиёт соҳасида бўлажак мутахассис шахсини ривожлантириш учун зарур шарт сифатида чет тилида мулоқот қобилиятларининг мавжудлигини назарда тутати.

Шуни таъкидлаш керакки, олий тиббий таълим соҳасида академик мобилликнинг ўсиши чет тилини ўрганиш учун юқори мотивацияни таъминлайди, талабага шахсий ва касбий ривожланиш учун муҳим восита бўлиб хизмат қилади. Бўлажак шифокорлар учун халқаро амалиётлар инглиз тилини ўрганиш жараёнини вақт ва маконда узлуксиз амалга оширишга имкон беради. Чет тилини билиш келажакдаги шифокорга ҳамкасблари билан етарлича мулоқот қилишга имкон беради ва замон билан ҳамнафас бўлишга ёрдам беради, чунки шифокор касби талабалардан доимий равишда ўз-ўзини тарбиялашни талаб қилади [10].

Тиббиёт институти талабалари ўртасида академик мобилликка тайёргарликни шакллантириш мақсадида

барча олий таълим муассасаларининг “Инглиз тили” кафедраси ўқитувчилари унга эришиш учун барча педагогик шароитларни яратишлари лозим. “Инглиз тили” фани нафақат чет тили компетенциясини шакллантириш учун, балки келажакдаги шифокорнинг умумий маданий ва касбий ваколатлари учун ҳам катта имкониятларга эга.

Инглиз тили дарсларида талабалар танқидий фикрлаш, муаммоли ўқитиш, инновацион технологияларни ривожлантириш учун технология элементларидан фойдаланган ҳолда, чет тилида касбий мулоқот қобилиятини ривожлантириш имкониятига эга.

Симуляция ва гуманитар технологиялар комбинацияси мутахассисликнинг чет тилини ўзлаштириш бўйича ишларни босқичма-босқичлик ва узлуксизлик тамойилларига асосланади. Ҳар бир кейинги босқич аввалгисига асосланиб, талаба ва ўқитувчи фаолияти аста-секин мураккаблашади. Академик мобилликка тайёрликни шакллантириш бўйича ишлар келажакдаги шифокорларнинг дарсдан ташқари фаол ишларини ҳам назарда тутади [11].

Шундай қилиб, тиббиёт институтларининг таълим майдонидан бошлаб, академик мобиллик дастурини амалга оширишга тайёргарлик босқичма-босқич ўз чегараларидан чиқиб кетади. Академик мобиллик жараёнида бўлажак шифокор шахсиятининг тизимли-қийматли ривожланиши маданиятлар мулоқотида чет тили ҳақиқати элементларини билиш орқали содир бўлиши муҳимдир.

Талабаларнинг академик мобиллиги маданиятлар хилма-хиллигига ҳурмат, бошқа маданият вакиллари тушуниш қобилиятини шакллантириш орқали дунё фуқароси шахсини ривожлантириш учун муҳимдир. Академик

мобиллик дастурида иштирок этиш келажакдаги шифокорга жамиятдаги ўзгаришларга тез ва етарлича жавоб беришга имкон беради [12].

Шу билан бирга, академик мобиллик талабанинг ўзини ривожлантириш ва ўзини такомиллаштиришга бўлган ички эҳтиёждан, шунингдек, келажакдаги шифокорнинг шахсиятининг индивидуал тажрибаси чегараларини ошириб, касбий билимлар, кўникмалар, кадрият муносабатлари ва акс эттиришнинг интеграл қисмини кенгайтириш истагидан келиб чиқади.

Бинобарин, тиббиёт олий ўқув юртлари талабаларининг ягона таълим майдони доирасидаги академик мобиллиги келажак тиббиётининг шахсий ва касбий ривожланишини яхшилашга ва ўз фаолият услубини ривожлантиришга қаратилган олий тиббий таълимнинг интеграл қиймат хусусиятидир.

Ўзининг мазмуни жиҳатидан келажакдаги шифокорни тайёрлаш, биринчи навбатда, тиббиёт институти талабаси шахсининг ички ресурсларига тегишлидир.

Талаба чет тилидаги таълим майдонига кириб, илгари қабул қилган кадриятларни бошқа бир жамият муҳити таъсири остида қайта кўриб чиқади, келажакдаги шифокор шахсининг аксиоферасини аниқлайди, кенгайтиради ва бойитади.

Шундай қилиб, бўлажак шифокорнинг аксиоферасининг кенгайиши ахлоқий, эстетик, касбий ва ижтимоий кадриятларни интериоризация қилиш орқали академик мобиллик жараёнида юзага келади ҳамда бу жараён ҳар доим ҳам бир хил ва илгарилаб кетавермайди. Тиббиёт институтининг ўқув майдонида академик мобиллик жараёнида бўлажак

шифокор шахсининг аксиоферасининг кенгайиши талабанинг келажакдаги касбий фаолиятга бўлган шахсий муносабатини, талабалар томонидан мавзу позициясини қабул қилишини, касбий жиҳатдан муҳим фазилатлари ва касбий онгини шакллантиришни назарда тутди.

Талабаларнинг ижтимоий ва ижтимоий аҳамиятга эга бўлган амалиётга

қўшилиши умуминсоний қадриятларни ўзлаштириш имкониятларини анча кенгайтиради. Олий тиббиёт мактабининг чет тили таълими келажакдаги шифокорлар томонидан ўз ҳаёт стратегиясини белгилашда зарур бўлган ҳаётий тажрибани эгаллаш ва ўзлаштиришга ёрдам беради.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Ўзбекистон Республикаси Президентининг “Олий таълим тизимини янада ривожлантириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги 2017 йил 20 апрель Қарори.
2. Ўзбекистон Республикаси Президентининг “Олий таълим муассасаларида таълим сифатини ошириш ва уларнинг мамлакатда амалга оширилаётган кенг камровли ислохотларда фаол иштирокини таъминлаш бўйича қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида”ги ПҚ-3775-сонли Қарори.
3. Ўзбекистон Республикаси Президентининг “Ўзбекистон Республикаси олий таълим тизимини 2030 йилгача ривожлантириш концепциясини тасдиқлаш тўғрисида”ги ПФ-5847-сон Фармони.
4. Богословский И.В., Писарева С.А., Тряпицына А.П. Академическая мобильность: реализация в Болонском процессе: Метод. пособие для студентов. — СПб.: Изд-во РГПУ им. А.И.Герцена, 2007. — 55 с.
5. Агишев Р.Р. Программы академической мобильности: особенности и возможности // Распространение Болонского процесса: от деклараций к внедрению на практике: В 3 ч. Ч. 2. Тенденции развития Болонского процесса, его инструменты и опыт внедрения. — Казань: КГТУ им. А.Н.Туполева, 2008. — С. 103-110.
6. Амонова Х. И., Содикова С. Ш. КЕЙС КАК ЭФФЕКТИВНЫЙ МЕТОД ПРЕПОДАВАНИЯ ХИМИЧЕСКИХ НАУК В ВЫСШИХ МЕДИЦИНСКИХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЯХ // Вестник науки и образования. – 2020. – №. 19-2 (97).
7. Амонова Х. И. ОСОБЕННОСТИ АКТИВНЫХ МЕТОДОВ ОБУЧЕНИЯ // Наука, техника и образование. – 2020. – №. 6 (70).
8. Кенжаева Х. П. ФУҚАРОЛИК МАДАНИЯТИ МЕЗОНЛАРИ ШАРҚ ФАЛСАФАСИ ТАЛҚИНИДА // Academic research in educational sciences. – 2021. – Т. 2. – №. 3.
9. Жабборова О. И., Кенжаева Х. П. Экологические мировоззрения Ибн Сины // Международный журнал гуманитарных и естественных наук. – 2018. – №. 5-2.
10. Кенжаева Х. П., Тожиев Ф. И., Жураев Б. Н. РОЛЬ ЖЕНЩИН В СОЗДАНИИ И РАЗВИТИИ ДЕМОКРАТИЧЕСКОГО ОБЩЕСТВА В УЗБЕКИСТАНЕ // Инновации в технологиях и образовании. – 2014. – С. 119-123.
11. Khajieva I. et al. Foreign language competence formation of the future teacher of vocational education in the information and educational environment // European Journal of Molecular & Clinical Medicine. – 2020. – Т. 7. – №. 2. – С. 360-365.
12. Zhabborova O. I., Kenjaeva H. P. Bases of gender equality of rights in Uzbekistan // Международный журнал гуманитарных и естественных наук. – 2018. – №. 5-2.